

Kedvesredésül, hiszlekredésül, Valástreméves, Zérus

Pécel 24. 1860. ápril 2.

Szemere Bálfal

Elméltkedés
Arany János
„Reménye” felett.

A szellemnyilatkozatban, noha nem kereskedünk e vélemény általános és egyetemes terjedelme felől, de a művészetre, jelesül a költészetre sorosabban a dalairatra nézve többféle fokozatot sejtünk. A legelső és legesetkélyebb talán nem egyéb mint neszmélet. Ha a neszne fogalomig eszrig ébredés vagy mint mondani szoktuk eszméltkedik föl, gondolatát szervesül. De ugy látszik hogy nem csak agyunk és fők hanem kebelünk és szívünk is természetnek némi neszmélethez hasonló vágyat sőt talán gondolatot is. Nem lehet nem tapasztalnunk miszerint a besély és szinnü szellemnyilatkozatai (kénytelen leszek ugy és rem ez ésrevélt nem csak költészetembew hanem többnyire minden általán taglanczó dalműnél újra ismételnü,) a dalmű nyilatkozataitól a való és valószínűség minéműsége sereint különböznek.

A II. ik sz. a. tárgy C. rendbeli részein, ha csak futólag is átpillantani, nem épen felesleges. Az 1. sz. a. verseret magát a verselöt és ennek határos beteg szivét beszélgetvén a reményben nem lát egyebet, mint balzsamot, mely sem nem gyógyít sem nem öl. A 2. ik sz. a. verseret nem egy, hanem több reményt pillant meg kiket a való telövötdöz. A B. sz. a. noha előtte sereelme teleg rugó tenger partjáról szólal meg, azonban a reményen mint orologányor végződik. Az 5. sz. a. égi küneménynek bököl. A C. ik. a többször emiitett tárgyat az esztümenémü és Aurora alakjaikban künneti föl. Mind az ez rendbeli verseret költészei kisebb nagyobb mértékben gondolkorván a kérdésbeli tárgy felől, e mésték sereint köztölték szellemnyilatkozataikat. — —

A jelen 4. szám alatti verseret költésze a közönséges szellemnyilatkozattól kétségkivül magasztosabb szellemmüködinél fogva kénytelen

volt elterni. Ugyanis mindnyájunkat nagy legalább a legtöbbször körülünk a nagyjóság fogalma vezérel sőt ingerel a jelennek nagyobbakról álmodozni nagyobbakat jó-
solni tehát mindig is kérdésben nagyobbak felől nyilatkozni. Költészeink viszont
édesekkel és hatálylyal lép meg bennünket, — ellentétben hasonlóval akkor melynél
fogva ifjabb szereteteinket, mint öcsém, hígom sőt barátom (his barátjának nevez-
te az öreg b. Orszy dörinöz a még alig husz éves Kazinczy fecsenczet.) his nével
különböztetjük meg, — midőn nem nagy de his... síval kezdve meg vesztés tá-
vol minden kacérszótól és sokat biztató várakozástól a kérdésbeli tárgyat
nem utól hanem tegeztől mutatja föl így zengve: his hajó az én reményem
A második sorban his hajóját, megtagadva tőle az ártoozót sőt még a kor-
mányt is, minni felül mind atul terjedelmesen korvonalozza. Többet mon-
doh. A mis a mely tagadólág emlit, hogy nincs, de az ehez tartozó síókat
világosan kimondja, noha a tárgyon szonkít, képreletünk az ettől megtaga-
dott kép lelki látásában is részvétel, s tudatunk elébe hozza; ellenkező esetben
képtelenség volna a nincs miatt nem létező, tehát semmihez sem ha-
sonló tárgy felől észrevétel tennem. Pedig imé, e tettet követem el. Épen
a kormánytalan his hajó az mely csak a valószínűségnek annyival in-
kább a lyrai világában talál helyet, most a mindennapi világban é-
letben a legtöbb hajónak is nélkülözhetlen része a kormány. De a ségi-
ség gemmain is ily részletek hiányával szemléljük a legtöbb ábrákat. A
harmadik és negyedik sor a két előbbi sorral viszonykodván a rhythmussal
egészíti ki. Most a lyrai érelem egész teljes világa rendül meg. E felin-
tetben a jelen költés. talán minden előjé, egykorúit pedig, kétség kívül
mindnyáját, tetemesen mulja felül. Verseskörre nem a kompa hangja és
meddő klapáncz hanem a síóratos és képtesező rím; amaz többnyire
veszteget és henyl, ez mint maga a lyrai érelem a vásár és megle-
pés játékát ír; párosan jelenik meg, de egyik a másiknak csaknem
is és síóga mögöze van alárendelve s ilyenkor nem csak a véghangok ha-
nem az érelemnek sorai is rímzenek. Így történik jelenteg is. A két
első sor szemvedőleges viszonyban áll két utódjával ugyanis az elsőbb-
nek túrnice kell midőn az utóbbik veti-hányja.

A második vers a lyrai érelemnek új fokozatát nyitja meg. Való-
színűség világához tartozó (nem az élethez hol egy parral sohasem ta-
lálkozunk) part, két part és pedig messze part áll nem előtte,
hanem háta mögött a költésnek s sündős szemével pillant meg
remény, de nem azt melyet az előbbeni fokozatban a hullámn

keményen eraphodott, hanem egy egészen új és más remény, most
már nem his hajón hanem szónakon, mely félig megőremélye-
sítve fut és pedig el, ki száműzött. Még kímélettel személy-alakok
érzetet velünk a jelen reményesónak, midőn egy részről messzebb ké-
ved mint a hattyú mely világra bujdosott, más részről bár egy
hab a mátkhoz vágja mégis oly hősiessé dacos és konok, mielőtt
révet telni nem ohajt.

A harmadik fokozaton mind a valószínű világ, mind a személy
ugymin a költész kelke változásokon mennek keresztül. Azon jelen-
leg tenger, ez pedig mint amannak hajója nem tudni mi okból
és miért, újabb kikötőtől retteg. Azonban a lyrai érelem a maga
teljes jogánál fogva (mely szerint ábrázolványa kezdetben talány
s azt később fejti meg) magyarázatokba ereszkedik. Onnan ered t. i.
rettegése mes a kikötő körül a tövis között nincsen rósa, s pur-
táján virány nem köldül. Oly gyámú támad költésünk bensejében,
s ez érelem gyakran, sőt talán mindig sarkára hágydos a remény-
lőnek, azt sejtí sőt hiszi, mes veltja, miszerint a kikötő szomszéd-
jában lévő föld arét áll oly süláodul, hogy, ha kitep, nyomait
üldözői a sívác merőkon keresztül követni bátran bírassák.

Az érelem újabb lyrai fokozatán serkentésre és birtakásra
fakad a költész saját benseje irányában, zengvén: El hát a bi-
zonytalamba Meore orél hajt és hab ingat. Érelemre és féjdel-
mára tegetőnős csak itt kivathozik és pedig némi örömtűdo-
lattal és hálával tantolván: Ézsem enyhül féjdelmam, ha kél és
hullám kaja ringat. Itt a orél és hab kajaikat ringatása mint
egy igazolja maradni vágyását a tengeren s ohajtását a bizony-
talamba.

Mingyárt nyomban a lyrai érelem, mintegy haborva az
akadás és nem-akadás között, a nem való élethez, hanem a
valószínűhöz tartozó remény világába ragadtasik be, sáve láng-
ecsetével ekképen rajzolván azt: Itt szabad a lég köörtlem Oné-
ha-néha egy szivárvány Mosolyog rám megtörösten képrele-
tem ozeánján.

Újra előbbi önserkentését ismétli zengvén: El, el a bizonytalan-

ba; de a bizonytalanság nem egyél mint maga a reményesség; tehát mintha mondaná: el, el a reménye. Diabolusok vele, hogy hajója reng, és méltán mer már nem kicsiny, hanem eléggé nagy, mint hogy halad és reng. Ez alkalommal a legteljesebben művészet, szorosabban lyrái érelem - komolyságot és érelem - jártassággal kaperolja együvé a velünk mindennap oly édesen játszadó "kecségtető" másod-életünket hátra vetvén, a hellenek által befelé súlyestett sívóvénnyel ábrázolt s általok álmotestvénnek is nevezett anyagának, saját nevével a halálnak pillantván szemé köré az eddigi általános és egyetemes reményvalósrinműséget vitézséggel (mest ruházatunk, tán-ozunk leginkább ilyen) tehát nemzetiséggel (s költésziünk e részben is, mint rhythmusában, oly kitűnő művészi kopiskodástól ripók-pulyaorsú szilajkodástól, magyaronorkodástól távol művészetileg mindig szűren maradván egy sorban áll Vörösmarttyval Petőfit pedig nem egyszer mutja felül) tösgyökerees magyarsággal rekeseti be.

Mélyen tisztelt tekintetes tanár úr!

Özrinte örövezéssel küldöm meg uraságodnak a fentebbi nyilatkozatot és taglatást mit kegyed költeménye felől a mi kedves agg költőnk Szemesi Pál a napokban tön. A II. szám eléggé magyarozott talán a szövegben, hogy ez a nagyszorú tanművel. homlokzatán foglal helyet. A verseny társak, "Remény" cím alá foglalva Petőfi (1. 2. 3.) Csokonai V. M. (5.) és Szemesi Pál sonettje (6.) A taglatatok között ez emelkedik ki legjobban legkosorabb is, körepen.

Még vagy 20 év ismi valóm van Péterelen, hol már 7. hónapot tölték, és én elhagynom a segény öseget, hogy oszosi pályám befejezéséhez, a szigorlatokra kerülésük láthassak. Nagyváradra szülő városomba távozom. Sz. P. nagy tanműve nére megjegyzem hogy 333. lyrái mű foglal benne helyet, 91. magyar költőtől, - uraságodtól 9-10 főtve, - 45 elemzés, taglatás is bírálattal kísérvé, mit mind a mult év December 17. ke óra kísültké.

Ha, miről kételkedni sem akasok Szemesi Pál urat becses vilárával szerencsételti azt Péterelre (utolsó posta Gödöllő) utasítani méltostársék, -

Mély tisztetéssel maradván

fel. tanácsosnak

Pest. 3/4. 1860.

szerető honfitársak

Halász Derső